

МІНІСТЕРСТВО
ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
ПРАВОВИХ НАУК
УКРАЇНИ

КОНСУЛЬТАТИВНА
МІСІЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ

Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки

*Збірник тез
Міжнародної
науково-практичної конференції*

22–23 лютого 2024 року

Київ–Львів–Харків

УДК 355.01(477-651.2:470-651.1)

В 71

Рекомендовано до розміщення в електронних сервісах
Львівського державного університету внутрішніх справ
(*протокол від 28 лютого 2024 року № 9*)

Упорядник

У. О. Цмоць,

старший науковий співробітник

Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні
уроки : збірник тез Міжнародної науково-практичної
конференції (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць.
Львів : Львівський державний університет внутрішніх
справ, 2024. 1084 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки», яка відбулася 22–23 лютого 2024 року у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.

The collection contains the participants' reports of the International Scientific and Practical Conference «The War in Ukraine: Conclusions Drawn and Lessons Not Learnt», which was held on February 22–23, 2024, at Lviv State University of Internal Affairs.

The reports are published in the author's edition. The authors are responsible for the reliability of the facts, statistical data, and the accuracy of the material presented.

УДК 355.01(477-651.2:470-651.1)

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

Юрченко В. О., Адамчук Ю. Д. ВІРТУАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ.....	1058
Юсупов В. В. ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В РЕЗУЛЬТАТІ БОЙОВИХ ДІЙ РФ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	1063
Явтушенко А. М., Конопельський В. Я. ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЗА «ЗЛОЧИННИМИ АВТОРИТЕТАМИ» В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	1068
Янінович І., Мельник Н. В. ДОПОМОГА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ ВІД МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	1071
Ярема В. В. ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	1074
Яремко Р. Я., Михайлецька А. Ю. ФЕНОМЕН ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	1078

Р. Я. Яремко,
викладач кафедри практичної психології та педагогіки,
кандидат психологічних наук
(Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності)

А. Ю. Михайлецька,
здобувачка вищої освіти
(Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності)

ФЕНОМЕН ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Вивчення феномену життєстійкості у воєнний період набуло надзвичайної важливості у наш час. Воєнна агресія росії проти України зруйнувала звичайне мирне життя нашого народу. Саме тому сьогодні вимагає в українців здатності протистояти стресовим факторам, стійкості та вміння зберігати спокій навіть у стресових і кризових ситуаціях. Особливо гострим питанням життєвої стійкості стає для здобувачів вищої освіти. Це зумовлено такими факторами, як відсутність психологічних ресурсів для продовження навчання, тиск з боку батьків та викладачів, відсутність мотивації, негативні емоційні стани, а також великий тиск може спричиняти потреба оплати контрактної форми навчання і відсутність такої можливості через різні причини, пов'язані з воєнним станом у країні. Разом з усіма цими факторами стоїть питання складання залікової та екзаменаційної сесії в умовах війни. Згідно окреслених факторів перед здобувачами вищої освіти стоїть завдання не лише фізично та психологічно вистояти в період воєнного часу, а й вирішити завдання, пов'язані з оволодінням майбутньою професією. А для цього необхідно мати високу життєстійкість.

Взагалі, життєстійкість як психологічне явище вивчалось і вивчається багатьма різними науковцями. Так поняття «життєстійкість» у науковий обіг в якості психологічного терміну ввели вчені: Сальваторе Мадді та Сьзен Кобейс в 1979 році. С. Мадді розглядає власне поняття як інструмент, який дозволяє особистості адекватно переживати тривогу, яка що виникає через постійний вибір у житті, пов'язаний з невідомістю,

неоднозначністю. Також С. Мадді включає життєстійкість у контекст потенціалу особистості та регуляції стресу, тому «життєстійкість» знаходиться на перетині двох підходів: з одного боку, екзистенційної психології, а з іншого боку, психології стресу [8].

Згідно з дослідженнями С. Мадді, життєстійкість особистості ґрунтується на трьох установках, що визначають взаємодію особистості зі світом:

1) **включеність** (переконавання особистості в ресурсності подій, що відбуваються здатність інтегрувати пережитий досвід у власне життя як ресурс та можливість особистісного зростання);

2) **вплив** (переконавання особистості в можливості вплинути на наслідки подій, що відбуваються, шляхом боротьби);

3) **виклик** (переконавання, що найбільшого задоволення можна досягти шляхом безперервного навчання на власному досвіді (негативному чи позитивному)).

Таким чином дослідниця робить висновок, що всі компоненти життєстійкості сприяють здатності особистості протистояти негативним подіям, приймати та творчо переробляти їх, інтегруючи отриманий досвід у власне життя. При цьому, особистість з вираженою життєстійкою позицією здатна переживати життєві події як позитивний наслідок особистісного вибору та як важливий стимул для засвоєння нового [8].

О. Василевська ж визначає життєстійкість як ступінь сформованості здатності індивіда витримувати ситуацію гострого або хронічного стресу, зберігати внутрішню збалансованість, не знижуючи успішності діяльності. Вона підкреслює, що життєстійкість є основою особистісних рис людини, одним із ключових параметрів саморегуляції, може розглядатися як показник психічного здоров'я [1].

Також науковиця розглядає життєстійкість за трьома рівнями:

1) на **змістовно-структурному** рівні досліджуване явище визначається як складна інтегральна характеристика особистості, що складається з декількох компонентів (емоційний, когнітивний, моральний, вольовий, поведінковий);

2) на **процесуально-динамічному** рівні життєстійкість виступає як особистісний стиль;

3) на *функціональному* рівні життєстійкість є складовою творчого потенціалу особистості, адаптаційного особистісного ресурсу, особистісної зрілості, показником психічного здоров'я, функціональним компонентом життєздатності [1].

Підсумовуючи вищесказане, С. Кравчук, у контексті дослідження психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту, розглядає життєстійкість як психологічний феномен, який розкривається на декількох рівнях аналізу (що перегукується з дослідженнями О. Василевської) [1].

Сучасна дослідниця К. Маннапова провела дослідження гендерної ідентичності студентів закладів вищої освіти та їх життєстійкості, після чого зробила висновок, що усвідомлення гендерної ідентичності впливає на рівень життєстійкості в цілому та на її компоненти, оскільки прийняття себе як індивідуальності та використання переваг свого типу гендерної ідентичності сприяє ефективному налагодженню продуктивних і тісних соціальних зв'язків [4].

В цілому життєстійкість осіб юнацького віку не є універсальною або фіксованою особистісною характеристикою. Її значення змінюється в залежності від виду стресу, його контексту, а також соціально-психологічних умов життєдіяльності. Можна зауважити, що нині у сучасного студента спостерігається відсутність чіткої цілісної моделі власного життєвого шляху, мало розвинені, або зовсім відсутні практичні навички на порозі дорослого життя, недостатньо сформовані вміння саморегуляції поведінки та організації власної діяльності у життєвому часопросторі [3]. А стрес спричинений війною ще більше впливає на їх формування.

Розглядаючи результати чотирнадцятого загальнонаціонального опитування «Психологічні маркери війни» від 18-19 червня 2022 року, можна зробити узагальнений висновок, що українці на четвертому місяці війни демонстрували досить хороший рівень життєстійкості (3.8 з 5.0). Складові цього показника: психологічна стійкість (3.9) та підтримка фізичного здоров'я (3.7) – не зазнали суттєвих змін, хоча і дещо знизилися, порівняно з квітнем того року [6].

Звертаючи увагу на гендерний показник в опитуванні, дослідники роблять висновок, що жінки мають нижчий

рівень життєстійкості, ніж чоловіки. Також зазначено, що з віком життєстійкість знижується. Серед факторів, що позитивно впливають на рівень життєстійкості, автори дослідження вказують наявність роботи, усвідомлення та прагнення жити повноцінним життям, наявність родичів, які сьогодні воюють, цікавість до того, що відбувається навколо, нормальне харчуванням, плани на майбутнє, впевненість у своїх рішеннях та відсутність жалю про минуле [6]. Це дослідження дає багато інформації про рівень життєстійкості українців у воєнний період. Проте, цей показник не було вивчено окремо у здобувачів вищої освіти.

З метою вивчення особливостей життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту, С. Кравчук було проведено емпіричне дослідження, завдяки якому з'ясовано, що у здобувачів вищої освіти наявні зворотні значущі зв'язки життєстійкості зі злістю, гнівом, безсиллям, страхом, роздратуванням і активною агресією в критичних провокаційних ситуаціях. Таким чином, С. Кравчук робить висновок, що чим вище у здобувачів вищої освіти виражена життєстійкість, тим менше вони схильні в екстремальних ситуаціях до таких деструктивних форм емоційного реагування, як злість, гнів, безсилля, страх, роздратування та менше схильні до активної агресії як форми поведінкового реагування [2].

Н. Мікаловою було проведено дослідження життєстійкості курсантів з різним досвідом військової діяльності у контексті їх саморегуляції. Вибірку склали 20 курсантів, які пройшли службу в армії та 20 курсантів, які вступили до закладів вищої освіти після закінчення середньої школи. Результати дослідження показали, що у курсантів з різним досвідом військової діяльності визначається нормативний рівень життєстійкості, що допомагає їм витримувати стресові навантаження, зберігаючи внутрішнє збалансування в екстремальних ситуаціях. Однак в дослідженні зазначено, що математико-статистичний аналіз не виявив статистично значущих відмінностей між групами, а отже на рівень життєстійкості не впливає воєнний досвід респондентів [5].

Отже ми можемо зробити висновок, що життєстійкість не є фіксованою особистісною характеристикою і її прояв

залежить від різних факторів, пов'язаних с навколишнім середовищем і ситуацією в якій опинилась особистість. Чим яскравіше виражена життєстійкість, тим легше адаптуватися до навколишніх умов. Зараз здобувача вищої освіти дуже важливо вміти адекватно реагувати на неочікувані ситуації, знаходити у своєму травмованому досвіді ресурси для особистісного зростання та сприймати пережиті події як позитивний досвід, щоб мати змогу і далі жити повноцінним життям. Тому психологи у закладах вищої освіти повинні допомагати студентам розвивати їхню життєстійкість, особливо у воєнний період.

Список використаних джерел

1. Василевська О. І. Збереження життєстійкості особистості в умовах воєнних дій. URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/46-uncategorised/4799-psikhologichna-dopomoga-pid-chas-vijni>

2. Кравчук С. Л. Особливості життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. Вип. 1. Т. 1. 2018. С. 99–105.

3. Кузнецова Л. М. Життєстійкість як фактор успішної самореалізації сучасної студентської молоді / Л. М. Кузнецова. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. № 121 Серія: Психологічні науки. 2014. Ст. 182–187.

4. Маннапова К. Р. Особливості гендерної ідентичності та життєстійкості студентів. *Особистість, суспільство, закон* : тези доп. учасників міжнар. наук.- практич. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (м. Харків, 25 квітня 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 88–91.

5. Мікаїлова Н. А. Саморегуляція як ресурс життєстійкості курсантів з різним досвідом військової діяльності. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практич. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (30 берез. 2017 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка; Нац. акад. пед. Наук України; Консуьтат. Місія Європейського Союзу в Україні. Харків: ХНУВС, 2017. С. 193–195.

6. Чотирнадцяте загальнонаціональне опитування: Психологічні маркери війни 18–19 червня 2022 / Соціологічна група «РЕЙТИНГ». 36 с.

7. Яремко Р. Я. Теоретичні аспекти самореалізації здобувачів вищої освіти. *Видатні постаті психології: історія, сучасність і перспективи* : зб. наук. статей за матеріалами VIII регіонального наукового семінару (м. Львів, 10 травня 2022 р.). Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2022. С. 183–186.

8. Maddi S. Hardiness: An operationalization of existential courage. *Journal of Humanistic Psychology*, 2004. № 44. P. 279–298.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ВІЙНА В УКРАЇНІ:
зроблені висновки
та незасвоєні уроки

Збірник тез
Міжнародної
науково-практичної конференції

м. Львів, 22–23 лютого 2024 року

Упорядник
У. О. Цмоць,
старший науковий співробітник

Макетування *Галина Шушняк*

Формат 60×84/16.
Умовн. друк. арк. 63,01.
Зам №

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.